

צֶרֶף פֶּת

לֹא רַק בִּאֲגָטִים

מור חסיד לוי

- היום נדבר על תקופה חשובה בתולדות הקולנוע בכלל ובתולדות הקולנוע (האירופאי) הצרפתי בפרט.
- התקופה הזו נקראת: הגל החדש הצרפתי.

- בתקופה זו (סוף שנות ה-50) החלו יוצרי קולנוע צרפתים שמייד נדבר עליהם, ליצור קולנוע שונה מאוד מהקולנוע ההוליוודי הקלאסי מבחינות תמאטית (תוכן, סיפור, תסריט), צורנית (ויזואלית, עיצובית, עריכתית.. יש מילה כזאת?) וכלכלית-הפקתית (שונה מאוד מתקציבי הענק של שיטת האולפנים והכוכבים ההוליוודית).

- נדבר קצת על הרקע ההיסטורי שהוביל ושליווה את הגל הזה.
- נמנה מאפיינים (תמתיים, צורניים וכלכליים) של סרטים המשתייכים לגל
- נדבר קצת על יוצרים חשובים ובולטים מאוד בגל הזה ועל מונחים חשובים: מצלמה- עט, תיאוריית האוטר וקולנוע רפלקסיבי.
- ננתח ביחד יצירה חשובה, הסרט עד כלות הנשימה (שראיתם בשיעור הקודם) של במאי מאוד חשוב ובולט בגל הצרפתי החדש- ז'אן לוק גודאר ונראה דוגמאות ספציפיות מהסרט
- לסיכום נדבר קצת על ההשפעות שהיו לגל הזה על תעשיית הקולנוע העולמית ועל סרטים עכשיויים ויוצרים עכשיויים שהושפעו מהגל ונקנח בדוגמאות מסרטיהם.
- שיהיה לכולנו שיעור מהנה!

הקערה היא סטודי

קצר וללא חופר

- השנים שלאחר 1945 היו תקופה גדולה בתולדות הקולנוע האירופאי, תקופה שהולידה גל אחרי גל של במאים ותסריטאים אירופאים שהפכו למשפיעים ובולטים. בימים שלאחר מלחמת העולם השנייה, ימים בהם הקולנוע האמריקאי (שירד מגדולתו בשל כניסת הטלוויזיה וחזרת החיילים הביתה לאחר שבילו במדינות אירופאיות ליברליות ולא הסתפקו עוד בקולנוע השמרני הצפוי של הוליווד) החל לחפש לעצמו זהות חדשה.

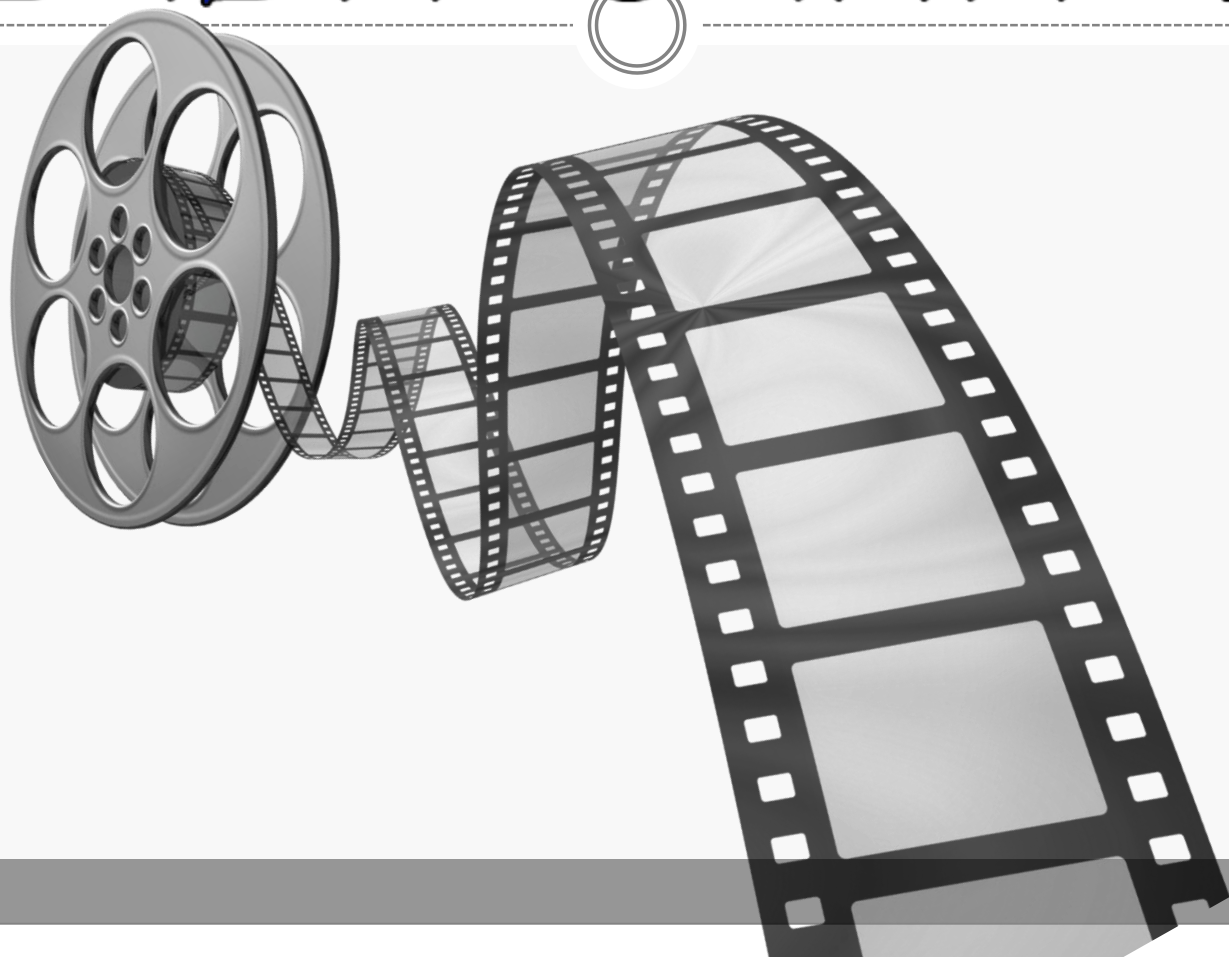
- בשנים אלו החל זרם חדש בקולנוע האיטלקי- הקולנוע הניאו ריאליסטי. קולנוע זה להזכירכם, התאפיין בהפקות בתקציבים קטנים, בסיפורים אישיים וקטנים, עם שחקנים לא מקצועיים, והתמקד בקשיי היום יום במציאות הקשה באיטליה שלאחר המלחמה.

• קולנוע זה השפיע על יוצרי קולנוע רבים ועודד יצירת סרטים אישיים יותר המספרים סיפורים קטנים ואישיים עם גיבורים "אנושיים" יותר. וכך באמת היה – יותר ויותר סטודנטים צעירים יצרו סרטים בהפקות עצמאיות ובעלות מינימלית.

• בשנים שבאו לאחר מכן, צופי קולנוע ומבקרים רבים החלו להכתיר סרטים אירופאים כסרטים הטובים ביותר בפסטיבלים שונים.

הגל החדש הערפת

● הגל החדש הצרפתי הוא מונח שנטבע בצרפת וציין את התופעה הפתאומית של סרטים מזהירים (יעני טובים ובעלי ערך קולנועי) של יוצרים חדשים.

● בשנים אלו (שנות החמישים) קם דור חדש של שוחרי קולנוע. רובם החלו דרכם כמבקרי קולנוע ולא כיוצרים. דור זה לא אהב את הסרטים הכבדים והמלאכותיים עמוסי התפאורה והעלילה של הקולנוע הממוסד, וכתב על כך מעל דפיו של כתב עת מאוד מפורסם שנקרא "מחברות הקולנוע" (כתב עת שהקים תיאורטיקן הקולנוע אנדרי באזין).

- אחד הכותבים בכתב עת זה היה אלכסנדר אסטרוק. אסטרוק - סופר, תסריטאי, במאי ומבקר קולנוע, טבע את המונח: "קאמרה סטילו" = מצלמה - עט. (לכל הבנות - עקב סטילטו מגיע בדיוק מאותה מילה) משמעות המונח היא שהמצלמה, שבשנים אלו כבר הפכה לקלה לנשיאה ביד ולתפעול (ממש כמו עט), צריכה לשמש כלי בידי הבמאי להעברת מסרים ולבטא מחשבות, בדיוק כמו שמשמש העט את הכותב / סופר. זה בניגוד לתפיסה שהמצלמה אמורה לשעתק במדיוק את המציאות (ללא התערבות אומנותית של הבמאי) - מימוזיס / חיקוי.

- מבקרי "מחברות הקולנוע" הפכו ליוצרי קולנוע בעצמם. הם הוקסמו והושפעו מיוצרי קולנוע צרפתיים של שנות ה-20 וה-30 וכן מהזרמים והתנועות השונות במודרניזם ושילבו בסרטיהם את רוח הסרטים הנ"ל ואף הדים מיוצרי סרטים אמריקאים, בצירוף טכניקות חדשות ונועזות עליהן נרחיב בהמשך.

- רגע- איך הגיוני שיוצרים שמאסו וביקרו קולנוע "מיינסטרימי", ציטטו בסרטיהם יוצרים וסרטים הוליוודיים??
- נדבר על כך כשנדון בתיאוריית האוטר (פוליטיקת המחבר).

ז' אן לוק גודאר
סופה של האשליה הקולנועית

- שנת 1959 נחשבה לשנת המפנה שהחל את הגל. בשנה זו יצא סרט שנחשב לגולת הכותרת של הגל. באופן באמת כמעט חסר תקדים, הסרט הוקרן באמריקה באותה שנה שיצא לאקרנים בצרפת (זה לא היה מובן מאליו בשנים אלו).
- הסרט נקרא 400 המלקות של יוצר צעיר בשם פרנסואה טריפו (רוצו לראות אם עוד לא ראיתם).

- יוצר חשוב ובולט שנדבר עליו ביחס לגל החדש הצרפתי הוא במאי בשם ז'אן לוק גודאר.
- נדבר על גודאר ועל השקפתו הקולנועית (ותוך כדי כך, על מאפייני הסרטים השייכים לגל הצרפתי החדש) באמצעות סרטו הארוך הראשון, עד כלות הנשימה (1960).

• לטובת מי שלא ראה את הסרט:

• כוכב הסרט, מישל פואקר (מגולם ע"י ז'אן פול בלמונדו), גנב מכוננית, מגלה אקדח בתא כפפות, נמלט משוטרים ויורה באחד מהם וחוזר לפריס לגבות כסף שחייבים לו ולפגוש את פטריסיה (ג'יין סיברג) החברה שלו, שהיא סטונדטית אמריקאית. הוא מנסה לשכנע אותה לבוא איתו לרומא והיא מסרבת. המשטרה מגלה שמישל בצרפת. מישל משיג את הכסף וכשהוא בא לברוח פטריסיה מסגירה אותו לשוטרים. לא ברור מה המניעים שלה (מניעים סתומים) היא טוענת שהיא מפחדת להתאהב בו, היא קצת אדישה.

• בכל מקרה מישל לא ממהר להסתלק גם אחרי שהיא מספרת לו שהסגירה אותו ושברור שהשוטרים יודעים איפה הוא. הוא בורח ונורה ע"י השוטרים ופטריסיה מסתכלת עליו גוסס ומעבירה לו אצבע על השפתיים, שזו מין ג'סטה כזאת שהוא עושה לאורך הסרט, כחיקוי להמפרי בוגארט (שחקן אמריקאי, גיבור הסרט קזבלנקה).

● **שאלה לדיון: אחרי שראיתם את הסרט, במה הוא שונה מסרטים הוליוודיים קלאסיים שאתם מכירים?**

● **בתשובתכם תתייחסו לאספקטים שונים כמו אמצעי מבע (עריכה, סאונד, פריימים וכו') ותוכן.*

ישראל יזם מוול פורמלים

- גודאר סיים את סרטו האחרון בכותרת "סוף הקולנוע". זה אמנם לא היה סרט הקולנוע האחרון שנוצר, אבל אפשר להגיד שגודאר תרם תרומה חשובה ביותר לראשית סופה של האשליה הקולנועית.

- **ריאליזם: הקולנוע משקף את המציאות. הסיפור חשוב מהצורה. אמצעי המבע מוצנעים.**
- ***דוגמא טובה לקולנוע ריאליסטי היא הקולנוע ההוליוודי הקלאסי.***

- **פורמליזם: המציאות היא כלי בידי הבמאי. הצורה חשובה מהסיפור. דגש על אמצעי המבע הקולנועי.**
- ***הקולנוע של גודאר בפרט וסרטי הגל החדש בכלל משתייכים לזרם הפורמליסטי.***

• אין עוד אשליה שמה שאנחנו רואים זאת המציאות. אנחנו רואים טקסט קולנועי, ערוך ומטופל. העריכה נוכחות ומורגשת, הפסקול ורעשי הרקע בולטים ולא תמיד משתלבים עם העלילה, ישנה שבירה של הקיר הרביעי. רק צופה תמים במיוחד (שגם במקרה קיבל מכה חזקה מאוד בראש) יאמין שמה שהוא רואה בסרט זאת המציאות כפי שהתרחשה ברגעי הצילום. אי אפשר לטעות - זה סרט!!

הצרפת

החדש

הגל

סרטי

מאפיינים

מבחינה תמאטית:

- הקולנוע של יוצרי הגל החדש התאפיין בעירבוב ז'אנרים ובציטוטים מסרטים ומז'אנרים שונים.
- מבחינת יוצרי הגל החדש אין נושא שהוא "קטן" מדי. גם בנושא קטן, אישי ויומיומי אפשר לטפל בצורה גדולה ודרמטית.

מבחינה הפקתית:

בעקבות השכלולים הטכנולוגיים והעובדה שמצלמות הפכו לקטנות, זולות ופשוטות לתפעול, חלה השתחררות מכבלי האולפנים. רוב הסרטים הופקו בעזרת חברים, בהתנדבות ובמשאבים קטנים.

מבחינה בימויית:

היו אילתורים רבים גם בתסריט וגם במשחק. לא תסריט מדוייק, המשחק היה נראה יותר כמו אילתור.

תאוריית האוטר:

- סרטי הגל החדש התאפיינו בחדשנות ונשאו חותמת אישית חזקה מאוד של הבמאי. טביעת אצבעו של הבמאי היתה מורגשת בכל גוף עבודתו ובכל סרטיו. טביעת אצבעו היחודית של הבמאי והעובדה שסרט, לדעת יוצרי הגל החדש, הינו טקסט בידי / במאי ("קאמרה סטילו" זוכרים? מצלמת עט) גרמו לטביעת מונח חדש: פוליטיקת המחבר או תאוריית המחבר/אוטר.

- מונח זה מדבר על העובדה שרק אדם אחד אחראי על המרה הסופי של הסרט- הבמאי שהוא המחבר הבלעדי של היצירה. ולכן- כשמנתחים סרט של במאי מסויים, צריך להתחשב במכלול יצירתו הקולנועית- בכל סרטיו, ולזהות טביעת אצבע.

- בדיוק באופן הזה בחנו מבקרי הקולנוע הצרפתיים את גוף יצירתם של במאים הוליוודיים, והצליחו להוכיח שאפילו בהוליווד הקלאסית, שנשלטה בידי מפיקים, אולפנים וכוכבים גדולים, ניתן היה לזהות את חותמם האישי של במאים שונים כגון: צ'אפלין, היצ'קוק, וולס ואחרים, אשר הצליחו במסגרת פס היצור ההוליוודי הנוקשה, ליצר קולנוע אישי שביטא את אישיות היוצר.

מבחינה צורנית:

• עיקר השוני והחדשנות בסרטי הגל החדש נבע משינוי תפיסתי בסגנון ובעיצוב הצורני:

• הצילום נעשה ברחובות, עם מצלמת כתף, ללא תפאורה ואיפור, בעזרת ציוד מאולתר ותאורת מינימלית. חלק מהסרטים היו מאוד חדשניים מבחינת המבע הקולנועי: העריכה, הצילום והפסקול בסרטים אלו שברו כל מוסכמה קולנועית והיו פורצי דרך ואפילו לעיתים שערורייתיים במונחי הקולנוע המקובלים של אז.

בסרט "עד כלות הנשימה" ישנן שבירות רבות של מוסכמות קולנועיות קלאסיות

- שבירת הקיר הרביעי ופניה לצופים: כבר בדקות הראשונות של הסרט, מישראל פונה לצופים בנאום ארוך על החיים ועל הטבע – "אם אינכם אוהבים את הים...את ההרים... את העיר – אז תלכו לעזאזל!" זה נעשה בעבר בסרט הדיקטטור הגדול של צ'אפלין ובחלון אחורי של היצ'קוק.

בסרט "עד כלות הנשימה" ישנן שבירות רבות של מוסכמות קולנועיות קלאסיות

- **פסקול שרירותי:** מישל מוצא אקדח בתא כפפות, מכוון אותו לשמש ויורה "בכאילו", אך ברקע נשמעות יריות אמיתיות.
- **המוסיקה בסרט קטועה, מוחצנת ולא אחידה מבחינה סגנונית (תזמורת, מוזיקת ג'אז..)**
- **המצלמה בסרט רועדת, מצלמת כתף שמצלמת בחיפזון. הצלם הוסע על כסא גלגלים במקום דולי.**
- **התאורה לעיתים נראית מרושלת**

בסרט "עד כלות הנשימה" ישנן שבירות רבות של מוסכמות קולנועיות קלאסיות

- השחקנים מדברים בלשונם ולא מדקלמים תסריט מדוייק, הם מגיבים בספונטניות למשפטי השחקנים שאיתם, ממציאים ומאלתרים. @ במיוחד בסצינה בין מישל לפטריסיה בבית המלון שלה.
- מבחינת תסריט: גודאר צילם את הסרט ללא תסריט מדוייק, לפי רשימות שהכין. הגישה היתה גישה דוקומנטרית שביקשה לתעד את אישיות שחקני הסרט, יותר מאשר משחק מסוגנן ומהוקצע.

בסרט "עד כלות הנשימה" ישנן שבירות רבות של מוסכמות קולנועיות קלאסיות

- המאפיין הכי "שערורייתי" בסרט, מבחינת מוסכמות המיינסטרים היא העריכה. סצינות רבות ערוכות בקפיצות עריכה (ג'אמפ קאטים) ושוברות את הרצף. @ הסצנה המפורסמת ביותר היא הסצנה בה מישל ופטריסיה נוסעים ברכב פתוח ומישל מתוודה על אהבתו לפטריסיה. זוית הצילום אינה שגרתית: ההתרחשות לא מצולמת מנקות מבטו של מישל אלא מאחורה, מהמושב האחורי. המצלמה אינה זזה מפניה של פטריסיה.

קוללנוע רפלקסיבי

- החידושים הצורניים התמאטיים ושיטת הבימוי החדשה והדוקומנטרית כמעט, נבעו מדרישתם של יוצרי הגל החדש מהקולנוע להיות רפלקסיבי.
- קולנוע רפלקסיבי הוא קולנוע שחושף ומהדהד את תהליך היצור לאורך כל היצירה. זהו קולנוע שמדגיש את הקשר בין היצירה לבין היוצר ובין תהליך היצירה לבין התוצר הסופי. סרט רפלקסיבי מרבה לצטט מטקסטים קולנועיים אחרים ומז'אנרים קולנועיים שונים.

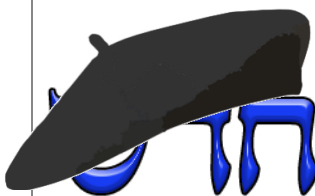

• @ לדוגמה: בסרט עד כלות מרבה גודאר להתכתב עם ז'אנר סרטי הפילם נואר ולצטט סצנות אהובות מסרטים הוליוודיים: השוטרים שרודפים אחרי מישל גיבור הסרט לקוחים ישירות מתוך הפילם נואר האמריקני, העובדה שבסופו של דבר האישה (הפאם פאטאל) המיתה קלון על גיבור הסרט והביאה לחורבנו ע"י כך שהלשינה עליו גם זה אלמנט של פילם נואר. מישל עומד מול דיוקנו של המפרי בוגארט, שחקן הוליוודי וגיבור הסרט קזבלנה, מחקה את תנועותיו לאורך כל הסרט (המחווה שהוא עושה עם האצבע על השפתיים).

- אם בקולנוע הוליוודי קלאסי העריכה למשל היא מאוד שמרנית וקלאסית ואינה מורגשת, בקולנוע הרפלקסיבי העריכה תהיה מורגשת ונוכחת עם המון ג'אמפ קאטים ועיוותים ברצף העריכתית.

- דבר זה תואם את היותם של סרטי הגל החדש הצרפתי סרטים פורמליסטים – הצורה בולטת וחשובה מהתוכן.

החודש

הצרפתי

הגל

השפעות

- יוצרי הגל הצרפתי פתחו אופקים רבים ליוצרי קולנוע שבאו אחריהם. סרטיהם חוללו מהפכה בערכים ובאסתטיקה של הקולנוע.
- המהפכה הסגנונית שהחלה עם הניאו ריאליזם האיטלקי והגיעה לשיאה בצרפת, התפשטה ברחבי העולם והגיעה למזרח אירופה, לעולם השלישי ולהוליווד!!
- הקולנוע הצרפתי יצר תוכן חדש באמצעות הסגנון ואילץ את עולם הקולנוע לבחון מחדש את כל עקרונותיו ותפיסותיו השמרניות של הצילום והעיצוב הצורני.
- יוצרים ובמאים רבים הושפעו מגל זה.

• למשל...

• קוונטין טרנטינו

• קוונטין טרנטינו הושפע מהגל החדש הצרפתי עד כדי כך שהוא כינה את הברת ההפקה שבבעלותו על שם סרט של גודאר.

